

13è

aplec

INTERNACIONAL DE LA SARDANA
I MOSTRA DE GRUPS FOLKLÒRICS

5/6.8.2000 L'Alguer (Sardenya)

Catalunya és un país de sis milions d'habitants situat a l'Europa mediterrània, que durant més de mil anys s'ha anat configurant amb una llengua pròpia, una cultura i una evolució social i política ben diferenciades que han donat aportacions remarcables a la cultura universal.

Catalunya ha gaudit durant set-cents anys de sobirania i, malgrat haver-la perduda, sempre ha mostrat la voluntat de recuperar-la. Una mostra d'aquest esperit nacional i de la forma de ser diferenciada, ha estat i és la conservació de la llengua, les tradicions i la cultura pròpies, a partir de la gran vitalitat dels catalans que, agrupats en associacions, han mantingut i mantenen aquests signes d'identitat. Un dels senyals més representatius de cada poble és la seva conservació d'un folklore viu. En el cas de Catalunya, no solament és vigent sinó que en els darrers anys ha experimentat un gran creixement i una forta consolidació, com una forma lúdica d'expressar la identitat catalana.

Catalogna è un paese con sei milioni di abitanti, posto nell'Europa mediterranea, che durante oltre mille anni si è man mano configurata con una lingua propria, una cultura e uno sviluppo sociale e politico ben distinti che hanno dato rilevanti conquiste alla cultura dell'umanità.

Durante settecento anni la Catalogna ha goduto di sovranità e, sebbene l'abbia persa, ha sempre mostrato la fermissima e incrollabile decisione di ricuperarla. Un segno di questo spirito nazionale e del modo di essere diversi è stata, ed è tuttora, la conservazione della lingua, le tradizioni e la cultura proprie, che prende spunto dalla gran vitalità dei catalani che, schierati in associazioni, hanno serbato e mantengono questi segni di identità. Uno dei tratti più rappresentativi di ogni popolo è la conservazione di un folklore vivente. Nel caso della Catalogna, non è soltanto vivo, ma negli ultimi anni ha dimostrato una marcata crescita, una spinta consolidazione, come un modo ludico di esprimere l'identità catalana.

El ball de bastons té uns orígens reculats però incerts. Prové per una banda de danses que s'efectuaven amb bastons llargs, com els que usen els pastors i per altra banda d'antigues danses guerreres molt similars a les d'altres països, en les quals utilitzaven espases. El ball de bastons és una de les danses més generalitzades per tot el territori català, amb més d'un centenar de grups, cada un d'ells amb la seva indumentària característica, els quals només es dediquen de forma especialitzada a aquest tipus de dansa. La coordinació necessària i sobretot el ritme, que tot sovint s'incrementa progressivament, fan del ball de bastons una dansa espectacular i emocionant, de la qual es pot dir que és la lluita convertida en dansa.

Il ball de bastons (ballo di bastoni) ha origini remote, ma vaghe. Da una parte, proviene dalle danze che si eseguivano con lunghi bastoni, come quelli usati dai pastori e, dall'altra, da antiche danze guerriere molto simili a quelle di altri paesi, in cui venivano usate le spade.

Il ball de bastons è una delle danze più generalizzate su tutto il territorio catalano, con oltre un centinaio di gruppi che si dedicano soltanto a questo tipo di danza in modo specializzato, ognuno di essi con il loro abbigliamento caratteristico.

Il necessario coordinamento e, soprattutto il ritmo, che spesso cresce gradualmente, rendono il ball de bastons una danza nel contempo spettacolare ed emozionante, di cui può dirsi che è lotta diventata danza.

Els castellers provenen d'antigues danses que acabaven en petites construccions humanes, ja datades a l'Edat Mitjana. La forma actual dels castellers apareix ara deu fer uns dos-cents anys a Valls, havent-se mantingut gairebé sense variació fins avui.

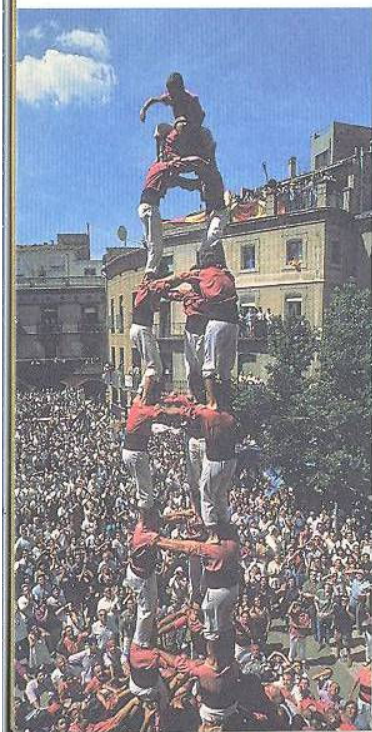
L'alçada, la bellesa i la fragilitat de les construccions, fetes solament amb cossos humans, converteixen aquest element de la nostra cultura tradicional en únic. Es diu que per fer castells fa falta força, valor, equilibri i seny, elements que volen simbolitzar la nostra manera de ser.

Als darrers anys, els castells han arribat al punt més alt de la seva història amb un nombre de colles creixent i amb construccions de nou pisos d'alçada.

I castellers (coloro che fanno i castelli) provengono da antiche danze che si concludevano con piccole costruzioni umane, già note nel Medioevo. L'attuale forma dei castellers compare a Valls duecento anni fa circa, e si è mantenuta quasi senza cambiamenti fino ad oggi.

L'altezza, la bellezza e la fragilità delle costruzioni, fatte soltanto da corpi umani, rendono unico questo elemento della nostra cultura tradizionale. Si dice che per fare i castelli bisogna avere forza, coraggio, equilibrio e senso comune, elementi che si richiamano a simbolo del nostro modo di essere.

Negli ultimi anni, i castelli hanno raggiunto il culmine della loro storia, con un numero di gruppi in rialzo e con costruzioni di nove piani di altezza.

Els cavallets tenen un origen documental en el Corpus medieval.

A l'inici del segle xv apareixen representant la lluita entre els moros i els cristians, els enemics per excel·lència d'aquells temps. Més tard es van anar perdent els dos components, que van quedar limitats a la cavalleria cristiana, tot i que en dues poblacions encara previsqui la fórmula antiga de la lluita de la creu contra la mitja lluna. Els cavallets, com una paròdia de la cavalleria militar, són uns elements que deuen la bellesa plàstica de les seves coreografies a l'efecte que produeixen les evolucions del conjunt.

I cavallets (cavallini) hanno pure un origine documentato nel Corpus Domini medioevale. All'inizio del secolo XV compaiono come simbolo della lotta tra i mori e i cristiani, i nemici irriducibili dell'epoca. In seguito, i due componenti si sono perduti ed è rimasta soltanto la cavalleria cristiana, anche se in due località è ancora vivente l'antica formula della lotta della croce contro la mezza luna. I cavallets, come un parodia della cavalleria militare, sono elementi che addebatano la bellezza plastica delle loro coreografie agli effetti prodotti dalle evoluzioni del gruppo.

La cobla és el nom de la formació orquestral tradicional catalana. A mitjan segle XIX, Pep Ventura, buscant noves formes musicals que adquirissin popularitat, va crear la cobla actual afegint-hi instruments creats pel luthier rossellonès Andreu Toron.

Actualment la cobla està formada per onze músics: un flabiol i un tamborí –tocats pel mateix músic–, dos tibles, dues tenores (instrument de vent de la família de l'oboè i els que donen el so característic de la cobla), dues trompetes, un trombó de pistons, dos flicorns (instrument greu molt semblant al bombardí) i un contrabaix. La cobla, que va néixer amb la sardana, no solament interpreta aquesta dansa, ja que la seva riquesa musical li permet interpretar tota mena de composicions, fins i tot les clàssiques, amb un timbre musical autòcton.

La cobla è il nome del gruppo orchestrale tradizionale catalano. A metà del secolo XIX, in cerca di nuove forme musicali che acquisissero popolarità, Pep Ventura creò l'attuale cobla, aggiungendoci strumenti creati dal liutaio rossiglioneese Andreu Toron.

Attualmente la cobla è formata da undici musicisti: uno zufolo e un tamburino –suonati da uno stesso musicista–, due tibles, due tenores (strumenti a vento della famiglia dell'oboe che danno il suono caratteristico della cobla), due trombe, un trombone a pistoni, due flicorni (strumento grave simile al bombardino) e un contrabbasso. La cobla, nata con la sardana, non soltanto interpreta questa danza, ma la propria ricchezza musicale fa sì che possa interpretare qualsiasi altro tipo di composizione, addirittura quelle classiche, con un timbro musicale autoctono.

Les colles sardanistes de competició neixen al tombant del segle, en el moment d'expansió de la sardana, perquè es tracta d'una dansa popular posada de moda i per la dificultat d'haver de compartir i repartir cada nova peça musical, per tal de ballar-la bé.

Aquest fenomen, que podia haver succeït amb qualsevol dansa, pren volada en tractar-se d'una dansa que es va anar imposant fins a ser considerada la dansa nacional de Catalunya.

Actualment i d'ençà de ja fa temps es fa un campionat on les colles, formades per sis parelles, competeixen entre elles per veure quina balla millor i amb més harmonia de conjunt. Les colles i els concursos agrupen la major part de jovent sardanista afegint la competició a la dansa com a atractiu complementari.

Le colles sardanistes (gruppi di danzatori di sardane) da concorso nascono con il nuovo secolo, nel momento della diffusione della sardana, poiché questa danza popolare è ormai di moda e perché per poterla danzare correttamente esiste la difficoltà di dover contare e distribuirne i passi ad ogni nuovo pezzo musicale.

Questo fenomeno, che poteva capitare a qualsiasi danza, sale in alto perché si tratta di una danza che prende il sopravvento fino a venir considerata la danza nazionale della Catalogna.

Attualmente e da molto tempo, si tiene un campionato dove le colles, formate da sei coppie, fanno a gara tra di loro per vedere qual'è quella che danza meglio e con più armonia di complesso. Le colles e i concorsi raggruppano la maggior parte dei giovani sardanistes (danzatori di sardane), aggiungendo alla danza la gara come un fascino suppletivo.

Els diables tenen els seus orígens en les antigues escenificacions religioses de la lluita entre el bé i el mal que es representaven a les processons de Corpus. La primera data documental en què apareixen els diables és a mitjan segle XVI amb motiu de les festes per unes noces reials.

En algunes poblacions, els diables, a més d'evolucionar amb el foc, reciten uns versots satiritzant les autoritats i els fets d'actualitat criticats per l'opinió pública.

Amb la recuperació de la democràcia i per tant del carrer com a espai lúdic, els diables s'han expandit per tota la geografia catalana, i han esdevingut habituals a totes les festes i celebracions.

De nit, el foc com a joc i com a element de festa conté un atractiu fantàstic que el converteix en un espectacle participatiu i irreal.

I diables (diavoli) hanno le loro origini nelle antiche rappresentazioni sacre della lotta tra il bene e il male che venivano messe in scena nelle processioni del Corpus Domini. La prima data documentata in cui compaiono i diables è a metà del secolo XVI, prendendo spunto da certe nozze reali.

In alcune località i diables, oltre a evolvere con il fuoco, recitano pasquinate con cui satirizzano le autorità e i fatti di cronaca criticati dall'opinione pubblica.

Con il ripristino della democrazia e, quindi, della strada come spazio ludico, i diables si sono sparsi lungo tutta la geografia catalana e sono diventati comuni nelle feste e celebrazioni.

Di sera, il fuoco come gioco e come elemento della festa racchiude un fascino fantastico che lo rende uno spettacolo partecipativo e irreal.

Els dracs són comuns a totes les mitologies i a tots els llegendaris; són animals fantàstics que compendien totes les pors ancestrals. Amb boques ferotges, escates de serp, urpes i ales de ratpenat, volen representar els temors emmagatzemats dins l'inconscient col·lectiu.

Com tants d'altres elements mitològics, el drac s'incorpora a les processons de Corpus medievals com a element pedagògic de prevenció contra el mal. Amb el temps, l'atractiu festiu s'imposa al simbolisme religiós i en molts casos es converteix en un element identificatiu de la festa, comú a moltes poblacions.

El seu protagonisme, per davant d'altres animals fantàstics de la mitologia popular, pot anar lligat també al drac que en la llegenda mor a mans de Sant Jordi, patró de Catalunya.

I dracs (draghi) sono comuni a tutte le mitologie e a tutte le leggende: sono belve fantastiche che racchiudono tutti i timori atavici. Con bocche feroci, squame di serpente, artigli e ali da pipistrello, vogliono rappresentare i timori raccolti nell'inconscio collettivo. Come tanti altri elementi mitologici, il drago si integra nelle processioni del Corpus Domini medioevali come elemento pedagogico di prevenzione contro il male. Con il tempo, il fascino festivo prevale sul simbolismo religioso e diventa in molti casi un elemento identificativo della festa, comune a tante località.

Il suo protagonismo, di gran lunga superiore a quello di altri animali fantastici della mitologia popolare, può ricollegarsi pure con il drago che muore ucciso da San Giorgio, santo patrono della Catalogna.

esbarts

Els esbarts són agrupacions amateurs que treballen a nivell d'espectacle la dansa tradicional catalana. Aquests grups es van començar a crear a principis del segle amb la intenció d'estudiar, restituir i oferir a tothom la gran varietat de danses que formaven part del patrimoni festiu de cada població.

Durant aquests anys, d'una forma metòdica i continuada han treballat i conservat la dansa tradicional catalana.

Les danses que ofereixen en molts casos encara són vives i es ballen a cada població d'origen dins el context de la festa. D'altres, són danses que ja s'han perdut en l'ús quotidià i que els esbarts mantenen vigents en els seus espectacles. Els esbarts a partir de la bellesa de les seves actuacions són una mostra viva el nostre patrimoni cultural.

Gli esbarts (manipoli) sono gruppi dilettanti che lavorano la danza tradizionale catalana come spettacolo. Questi gruppi vennero creati all'inizio del secolo con lo scopo di studiare, restituire e offrire a tutti la gran varietà di danze che formavano parte del patrimonio festivo di ogni località.

Lungo questi anni, in modo metodico e continuo, hanno lavorato e conservato la danza tradizionale catalana.

In molti casi le danze offerte sono vive e si danzano nella località di origine, nel contesto della festa. Altre, invece, sono danze ormai perse nell'uso quotidiano e gli esbarts le mantengono vigenti nei loro spettacoli. Gli esbarts, dalla bellezza delle loro attuazioni, sono un saggio vivente del nostro patrimonio culturale.

Els falcons són d'aparició moderna a Catalunya. Aquesta pràctica gimnàstica i popular a l'hora, és originària dels grups folklòrics txecoslovacs anomenats Sokols. Els primers grups de falcons es creen als anys trenta i són introduïts per la Federació de Joves Cristians, que tenien relacions amb Txecoslovàquia. Després de la Guerra Civil, cap als anys 50, l'activitat és reemprada pels joves d'Acció Catòlica. L'activitat pren un caire popular i s'estén mantenint-se viva en les comarques del Gran Penedès. Per una banda, la forma de fer falcons s'assembla a les construccions castelleres i, per l'altra, té un component bàsicament gimnàstic.

I falcons (falchi) sono comparsi da poco nella Catalogna. Questa pratica ginnica e anche popolare proviene dai gruppi folclorici cecoslovacchi chiamati sokols. I primi gruppi di falcons vengono creati negli anni Trenta e sono introdotti dalla Federazione di Giovani Cristiani, che hanno legami con la Cecoslovacchia.

Dopo la guerra civile spagnola, negli anni 50, l'attività viene ripresa dai giovani dell'Azione Cattolica. L'attività acquisisce un carattere popolare e si diffonde, mantenendosi vivente nelle contrade del Gran Penedès. Da una parte, la forma di fare i falcons assomiglia alle costruzioni dei castelli, ma dall'altra, ha una componente prettamente ginnica.

falcons

La presència de gegants a les festes catalanes està documentada des del segle XIV i s'ha mantingut viva fins avui. Inicialment, igual que a la resta d'Europa, els gegants eren representacions bíbliques que formaven part de les processons de Corpus. A poc a poc van anar canviant el seu caràcter religiós pel lúdic, incorporant-se com a element indispensable en els actes festius de cada població.

En aquests moments, els gegants no solament són unes figures de cartró que desfilen per les cercaviles, ja que també executen balls i coreografies cada vegada més complexes. Acostumen a representar personatges històrics o llegendaris de la població a la qual pertanyen, i esdevenen un senyal d'identitat local. Veure els gegants al carrer sempre és un sinònim de festa.

La presenza dei gegants (giganti) nelle feste catalane è documentata nel secolo XIV ed è rimasta vivente sino ad oggi. In principio, come nel resto dell'Europa, i gegants erano rappresentazioni bibliche che erano parte delle processioni del Corpus Domini. Man mano hanno mutato il loro carattere sacro per quello ludico, incorporandosi come elemento indispensabile nelle attività festive di ogni località. Oggi i gegants non sono soltanto delle statue di cartapesta che marciano nelle sfilate, ma fanno anche balli e coreografie ogni volta più difficili. Di solito rappresentano personaggi storici o leggendari della località a cui appartengono, diventandone un segno della propria identità. Vedere i gegants in strada è sempre un sinonimo di festa.

La gralla és un instrument tradicional de vent, de so estrident i amb un timbre primitiu, que des de fa una vintena d'anys ha experimentat una recuperació i un creixement molt notables. Les formacions de grallers estan compostes normalment per dues o tres gralles acompanyades per la percussió d'un tabal.

Com tants altres instruments tradicionals de canya, va estar a punt de desaparèixer, conservant-se el seu ús, gairebé només per acompanyar la construcció de castells. Amb la recuperació i expansió de la cultura popular, la gralla va depassar l'àmbit casteller i es va convertir en l'acompanyament musical més habitual de bastoners, gegants i molts altres grups de cultura popular.

La gralla è uno strumento tradizionale a vento, dal suono stridente e dal timbro primitivo, che da circa vent'anni ha sviluppato un recupero e un marcato rialzo. I gruppi di grallers (suonatori di gralla) di solito sono formati da due o tre gralles accompagnate dalla percussione di un tamburo.

Comme tanti altri strumenti tradizionali fatti di canna, è stato in procinto di scomparire, mantenendosi il suo uso soltanto durante la costruzione dei castelli. Con il ripristino e l'espansione della cultura popolare, la gralla ha varcato l'ambito dei castelli ed è diventato l'accompagnamento musicale più usuale dei bastonieri, gegants e tanti altri gruppi di cultura popolare.

A Catalunya, la música amb arrels ètniques o interpretada amb instruments autòctons, no és un fet aïllat ocasional. Avui és un moviment popular en creixement constant. La recuperació, i fins i tot reproposta, de velles melodies és un treball que duen a terme un bon nombre de grups que fan arribar de manera continuada la seva música al carrer, tant acompanyant grups folklòrics, com en sessions de ball o de concert. Amb el treball d'aquest moviment musical s'han recuperat antics instruments –en desús fins fa poc– i músiques antigues, aconseguint fins i tot que, quan aquests instruments es barregen amb els moderns, la música tingui un timbre marcadament català. Aquests grups han convertit la música tradicional d'un element d'estudi en una realitat viva.

Nella Catalogna la musica con radici etniche o interpretata con strumenti autoctoni non è un fatto isolato o occasionale. È oggi un movimento popolare in continua crescita. Il ricupero, e anche la nuova proposta, di vecchie melodie è un lavoro che realizzano un bel numero di gruppi che fanno arrivare in modo continuato la loro musica in strada, sia come accompagnamento di folclorici, sia nelle sessioni di ballo e concerti.

Con il lavoro di questo movimento musicale sono stati recuperati antichi strumenti –in disuso fino a poco– e musiche antiche, ottenendo addirittura che quando questi strumenti si combinano con quelli moderni, la musica abbia un timbro marcatamente catalano. Questi gruppi hanno trasformato la musica tradizionale da un elemento di studio a una realtà viva.

La sardana és un ball rodó que ha esdevingut dansa nacional de Catalunya. Evolucionant des d'una antiga dansa anomenada sardana curta, a mitjan segle XIX, el músic Pep Ventura i el ballador Miquel Pardas van modificar-la establint les normes per les quals encara avui es regeix.

Amb la reforma de la sardana també apareix la creació de la cobla actual. Des de les comarques gironines la sardana es va anar estenent per tota la geografia catalana. Promoguda per un gran nombre d'associacions, actualment la sardana es balla durant tot l'any en les places i els carrers de Catalunya i a les comarques catalanes del sud de França. La sardana, a més d'una dansa popular, viva i col·lectiva, és oberta a tothom qui es vulgui afegir a la rotllana.

La sardana è una danza in cerchio che è diventata quella nazionale della Catalogna. Ha evoluzionato da una antica danza chiamata sardana curta e, a metà secolo XIX, il musicista Pep Ventura e il danzatore Miquel Pardas l'hanno modificata, fissandone le norme per cui si regola tuttora.

Con la riforma della sardana appare pure la creazione della cobla attuale. Dalle contrade di Gerona la sardana si è diffusa in tutta la geografia catalana. Favorita da un gran numero di associazioni, la sardana oggi si balla durante tutto l'anno nelle piazze e nelle strade della Catalogna e delle contrade catalane del sud della Francia. La sardana, oltretché essere una danza popolare, viva e collettiva, è aperta a tutti coloro che vogliono unirsi al cerchio.

Dissabte 5 d'agost de 2000

- 19.30 h Cercavila des de la Plaça Sulís a la Plaça Cívica.
 20.00 h Mostra de grups folklòrics a la Plaça Cívica.
 20.15 h Mostra de grups folklòrics a la Plaça Ginnasio i a la Banchina Dogana.
 20.30 h Audició de sardanes al Jardí Via Cagliari.
 20.45 h Actuació de castellers a la Plaça Cívica.
 22.00 h Actuació d'esbarts al Bastione della Maddalena.
 23.30 h Ball amb música tradicional a la Banchina Dogana.
 1.30 h Diables i dracs a la Banchina Dogana.

Diumenge 6 d'agost de 2000

- 19.00 h Mostra de grups folklòrics a Fertilia.
 19.30 h Doble audició de sardanes a la Plaça Mercè.
 22.30 h Concert de la Banda Antoni Dalerçi al Bastione della Maddalena.
 23.30 h Ball amb música tradicional a la Banchina Dogana.

Sabato 5 Agosto del 2000

- 19.30 h *Corteo dalla piazza Sulís alla piazza Cívica.*
 20.00 h *Fine del corteo e mostra di gruppi folclorici in piazza Cívica.*
 20.15 h *Mostra di gruppi folclorici in piazza Ginnasio e Banchina Dogana.*
 20.30 h *Concerto di sardane nel Giardino di via Cagliari.*
 20.45 h *Spettacolo di castellers in piazza Cívica.*
 22.00 h *Spettacolo di esbarts al Bastione della Maddalena.*
 23.30 h *Ballo con musica tradizionale nella Banchina Dogana.*
 1.30 h *Diables e dracs nella Banchina Dogana.*

Domenica 6 Agosto del 2000

- 19.00 h *Mostra di gruppi folclorici a Fertilia.*
 19.30 h *Doppio concerto di sardane della piazza Mercè.*
 22.30 h *Concerto della Banda Antoni Dalerçi al Bastione della Maddalena.*
 23.30 h *Ballo amb musica tradizionale nella Banchina Dogana.*

Bastoners

- Bastoners de l'Esbart Santa Tecla (Tarragona, Tarragonès)
 Bastoners de Rajadell (Bages)

Castellers

- Colla Castellera Marrecs de Salt (Gironès)

Cavallets

- Grup de Cavallets de la Ciutat de Manresa i Grup de Grallers Sant Jordi (Bages)

Cobla

- Cobla Riella (Agramunt, Urgell)
 Cobla Tres Turons (Bellpuig, Urgell)

Colles sardanistes

- Agrupació Sardanista de Vilanova de Bellpuig «Colla Sol Ixent» (Pla d'Urgell)
 Dansaires del Penedès (El Vendrell, Baix Penedès)
 Grup Sardanista Oreig (Barcelona, Barcelonès)

Diables i Drac

- Diables i Drac de Montornès del Vallès (Vallès Oriental)
 Drac de l'Associació de Veïns «Sagrada Família» (Barcelona, Barcelonès)

Esbarts

- Agrupació Folklòrica Igualadina (Igualada, Anoia)
 Esbart Ciutat Comtal (Barcelona, Barcelonès)
 Esbart Sant Jordi del Foment Martinenc (Barcelona, Barcelonès)
 Esbart Sant Martí de l'Ateneu Torrellenc (Torrelles de Llobregat, Baix Llobregat)

Falcons

- Falcons de Piera (Anoia)

Gegants

- Colla de Gegants i Grallers d'Alforja (Baix Camp)
 Colla de Geganterers de Vallgorguina (Vallès Oriental)
 Colla Gegantera del Carnaval de Solsona (Solsonès)
 Colla Gegantera «Tota l'Endenga» de Cambrils (Baix Camp)
 Gegants de l'Associació de Veïns «Sagrada Família» (Barcelona, Barcelonès)

Música tradicional

- Els Ministrils del Raval (Terrassa, Vallès Occidental)

Banda de música

- Banda Antoni Dalerçi (L'Alguer, Sardenya)

Organitza

Amb el suport

Diputació de Girona

Generalitat de Catalunya

Centre de Promoció de la Cultura Popular i tradicional Catalana, Consorci Català de Promoció Exterior de la Cultura (Departament de Cultura), Departament de Governació i Relacions Institucionals i Departament de la Presidència

Col·laboradors

